

Kokkuvõte Arengufondi Tööstusfoorumi ettekannetest ja aruteludest

Kirja pani: Tiiu Allikmäe

Arengufondi eestvedamisel arutlesid 2. detsembril 2008 toimunud Tööstusfoorumil 150 Eesti tööstuse tuleviku kujundajat, millised võiksid olla meie tööstuse läbilöögivõimalused ehk millise tööstusega jõuaksime edukate riikide hulka.

Kas Eesti tööstuse tulevik on Skandinaavia ettevõtetele targa allhanke tegemises, tugevate oma brändide ülesehitamises, spetsialiseerumises või teadmispõhise tööstuse arendamises? Milline oleks Eesti asukohta ja väiksust arvestades parim valik?

Arengufond algatas kolme Eesti jaoks olulise majandusvaldkonna - tööstuse, teenuste sektori ja infotehnoloogia sektori - seireprojektid otsimaks mõtestatud tulevasi kasvuvõimalusi ning pakkumaks välja vastavaid koostööalasid ettevõtete ja riigi vahel.

„Kapitalismis tuleb ekspuaterida seda, mis meil on. Selleks peame teadma, kus on meie võimekused, mõistma globaalseid trende ja tuleviku arenguid. Peame andma teadlikuma tulevikukursi meie tööstussektorile,“ ütles majandus ja kommunikatsiooniminister Juhan Parts foorumit avades.

Õiged kulud, õiged otsused ja hea ärikeskkond

Eesti tööstuse tuleviku aruteluks aitas konteksti luua Massachusetts Institute of Technology professor ja tööstuse arengu ekspert **Richard Lester**, kes on nõustanud liri, Soome ja mitmete teiste maailma riikide valitsusasutusi tööstuse arengute ja poliitika osas.

"Pole olemas hääbuvaid tööstusharusid, on ainult hääbuvad tegevused tööstusharude sees. Eneseusu puudus on praegu majandusele peamiseks ohuks,“ ütles Lester. Ta lükkas ümber ka levinud väite, nagu kaoks tootmine arenenud riikidest üldse ära. „Üleüldine arusaam sellest, et töötlev tööstus on langev sektor, on ekslik. Praegune kriis annab tõsise löögi rutiinil põhinevale tegevusele, teised jäävad ellu. Kui ettevõttes on piisavalt palju tegevused seotud innovatsiooniga, siis on helge tulevik ees,“ kinnitas ta. Ta rõhutas, et just väikesed riigid peavad olema innovatiivsed, sest neil pole lihtsalt teist võimalust.

Lester selgitas, et üheaegselt toimib konkurents kolmel tasandil. Esiteks ettevõtete vahel turuosa saamiseks. Teiseks konkurents kohtade – riikide, maade, linnade – vahel, et seal tekiksid töökohad. Kolmandaks, konkurents tavainimeste vahel, kes töötavad madalama palga eest. Nende erinevate

tasandite osapoolte huvid on erinevad, samuti mängureglid, mida tuleb poliitika kujundamisel arvestada.

Ettevõtted on üha vähem seotud mingi konkreetse asukohaga. Globaalselt integreeritud ettevõtte paigutab oma tegevuse sinna, kus seda on parasjagu kõige kasulikum teostada. Selleks vaadatakse kolme aspekti ettevõtete juhtide poolt – kus on õiged kulud, õiged otsused ja hea ärikeskkond.

Innovatsioonipõhise kasvuni jõudmise võimalused

Ka üks konkurentsi võti, suutlikkus innovatsiooniks, allub globaliseerumise survele Richard Lesteri sõnul. Kes on täna tugev, ei pruugi seda eelist säilitada lõpmatult.

Kui kohalik ettevõtte saab tuule tiibadesse, tunnetab globaalse majanduse võimalusi ja suudab seal olla konkurentsivõimeline, siis võib juhtuda, et ta liigub oma päritoluriigist välja ja seal jäävad tulud saamata. Võib aga minna ka teisiti. Kui kohalikud ettevõtted proovivad suurendada innovatiivsust sidudes ennast koostöö kaudu teiste firmadega, riigiga ja kõrgkoolidega, tekib teadmuskeskus, mis annab kohalikule majandusarengule hoogu.

„Kuidas siis luua loov ja innovatiivne majandus?“ püstitas Lester küsimuse ja vastas sellele: „Kõige olulisem vastus on ka kõige ilmselgem – investeringud. Investeringud tehnoloogiasse jne.“ Teise olulise tegurina nimetas ta üldist valmisolekut riskeerida. „See nõuab usku tulevikku ja oma võimetesse,“ toonitas ta. Lisaks on vaja loomingulisust, mida aga ei saa nii kergelt juhtida.

Richard Lester tutvustas enda eestvedamisel läbi viidud rahvusvahelise uuringu põhjal nelja arenguteed, mida mööda liikudes saab teatud riik või piirkond innovatsioonipõhise kasvuni jõuda. Nendeks teedeks on: traditsiooniliste tegevusvaldkondade ajakohastamine või liikumine seniste valdkondadega seotud uutesse valdkondadesse, uute tegevusvaldkondade ületoomine välismaalt (välisinvesteeringutega) või uute valdkondade väljaarendamine rohujuure tasandilt kohapeal. Neid teid ja tegevussuundi tuleb majanduspoliitikates kombineerida.

Uued ideed ja innovatsioonid sünnivad Lesteri sõnul kahel moel – analüüsides ja tõlgendades. Neist viimast ei peeta sageli innovatsiooniks ning see on ettevõtetes sageli unarusse jäänud, kuid tegelikult olulisemgi innovatsiooni osa kui tulevikku vaadata. Analüüsides teatakse, kuhu tahetakse oma probleemi lahendamisel jõuda, kuulatakse kliente, kaalutakse oma ressursside olemasolu. Tõlgendav lähenemine seisneb selles, et me tegelikult ei tea, kuhu me tahame välja jõuda, vaid soovime luua

midagi täiesti uut. Ettevõtja saab selliseid tõlgendava innovatsiooni protsesse ergutada, luues inspireerivaid keskkondi ja haarates kaasa inimesi, kellel on häid mõtteid. Loomingulisuse tõeline allikas on võime ületada nii ettevõtte, kultuuri kui ka intellektuaalseid piire.

Globaliseerumisest saab kasu lõigata – võimalusi tuleb kasutada

Muutuvates tingimustes hästi toime tulemise ja globaalsete arengutega kaasaskäimise kohta tõi näite **Antti Herlin**, KONE Corporation nõukogu esimees ning endine juhatuse esimees. „Globaliseerumine on meie ettevõtet tugevasti mõjutanud.” KONE Corporation on Soome edukamaid rahvusvahelisi tööstusettevõtteid, mis tegutseb eelkõige liftide, eskalaatorite ja automaatuste vallas. „2007. aasta oli muide esimene aasta, kus üldse kogu Soome tehnoloogiaettevõtte oli väljaspool Soomet töötajaid rohkem kui Soomes,” lisas ta. See näitab Soome tööstuse rahvusvahelistumise taset.

Oma ettevõtte näitel selgitas ta, mismoodi ettevõtte ümberstruktureerimise ja tootmise ümberpaigutamisega on suudetud olla edukad juba ligi 100 aastat.

1980ndatel aastatel oli KONEs lisaks liftitootmisele veel kraanaäri, paberitootmistehnoloogiaid jms, kuid ettevõtte tulevikuplaane arutades saadi aru, et vaja on muutuda globaalsemaks. Müüdi maha kõik peale liftitootmise, osteti firma Ameerikas ja mõne aja pärast alustati ka tegevust Aasias. „Saime aru, et peame Aasiaga suhtlema läbi globaalse ettevõtte ja see oli meie arengus väga tähtis samm,” selgitas Herlin.

1990ndatel hakati rohkem konkurente jälgima ning tootmine viidi üle riikidesse, kus see oli odavam. Täna on 200 km kolmnurgas Hiinas võimsust müüa lifte kogu maailmale.

KONE eduloos on oma osa ka vedamisel. „Meil on kindlasti palju vedanud, pealtnäha tillukesed otsused on ostunud tuleviku jaoks väga oluliseks. Peab olema vaid valmis õnne kasutama ja see on osa paindlikkusest,” märkis Herlin.

Kaks suurima kasvupotentsiaaliga valdkonda Eesti tööstuse jaoks

Kus võiks Eesti tööstuse teravik olla kümne aasta pärast? Täna on meil raske ja just rasketel hetkedel, kui peame niikuinii muutuma, on põhjust mõelda, mis suunas muutuda – et tulevikus taas kasvuni jõuda.

„Globaliseerumine ja väärtusahelate killustumine loob väikestele majandusete uusi võimalusi. Üha rohkem on konkurente kõigis väärtusahela osades, vaja on leida koht, kuhu võiksime sobida. Enamik äri pole enam lõpptoote, vaid allhanke äri,” ütles Arengufondi majandusekspert **Siim Sikkut** Arengufondi tööstusseire tulemusi tutvustades. 2018. aastal on Eesti tööstusettevõtetest edukad kõrget lisandväärtust loovad ettevõtted, mis moodustavad tööstuse rahvusvahelistunud teraviku.

Ettevõtetel on tänasest tootmispõhisest tööstusest edasiliikumiseks kolm teed, millega lisandväärtust kasvatada: areneda brändihoidjaks, liikuda tootearenduse ja tootearendusteenuste pakkumise poole või pürgida senise tootmiskogemuse baasil oma toodetega kõrgematesse väärtusahelatesse. Edu ja ebaedu ei sõltu seejuures tööstusharust. „Pole loojuvaid tööstusharusid, on loojuvad tegevused,” tuletas Sikkut meelde Richard Lesteri sõnu.

Edukamad Eesti tööstusettevõtted on juba asunud kolme tööstuste väärtuse kasvatamise teed pidi edasi arneme. Oma ettekande raames tõi Sikkut välja selliste ettevõtete näidetena Ilves Extra (brändihoidmise poole), Elcoteq Tallinna (tootearendusteenuste poole) ning Viru Keemia Grupi (pürgimine uutesse väärtusahelatesse). „Küsimus on aga selles, kas kriitiline mass tööstusettevõtteid suudab neile järgi minna,” märkis Sikkut.

Lisaks on oluline, et millise pikema sihi suunas kolme teed pidi liigutakse. Kui vaadata maailma (tarbimis)trende ning sinna kõrvale Eesti tööstuse tänast arenguseisu, võiks olla tulevikus meie tööstuse teravik koondunud säästava energeetika ja keskkonnatoodete ning tervise- ja heaolutoodete valdkondadesse. Loomulikult ei saa kogu tööstus tegeleda kahe valdkonnaga, vaid küsimus on just selles, kus asub teravik. „Neis kahes suurima kasvuga valdkonnas on meie tööstusel suurt arengupotentsiaali, sh koostööks omavahel ja Skandinaavia ettevõtetega, ning maailmas tuntuks saamises,” rääkis Siim Sikkut seiretöö põhjal.

Järgnenud arutelude käigus leidsid Tööstusfoorumiga osalejad, et Eesti tööstuse suurimad kasvuvõimalused võiksid tõesti olla pakutud valdkondades. Nelja-palli skaalal hinnati laudkondades toimunud arutelude keskmisena säästva energeetika ja keskkonnatoodete alal Eesti tööstuse kasvuvõimalusi hindegga 3,13 ning tervise- ja heaolutoodete alal hindegga 3,37.

Ka senised edukad riigid pingutavad maailmatrendidega kaasaminemiseks

High Level Group of Manufacturing koostas ja esitas 2008. aasta kevadel liri valitsusele raporti tööstuse tulevikust lirimaal, sest ka seni edukas tööstusriigis on kulude kasvu ja globaliseerumise surved tööstuse edasiste kasvuvõimaluste osas küsimärke kerkinud.

Nende soovitused on aluseks lirimaa tööstuspoliitika ringikujundamisele. Töögrupi juht **Joe Harford** leidis Tööstusfoorumil tehtud ettekandes, et liri majandusedule aitas tugevasti kaasa sotsiaalne kokkulepe. Ametiühingud, riik ja tööandjad vaatasid ühiselt, mida on tarvis teha, et konkurents püsida – ning sama koosmeel ja koostöö jätkub liri tööstuspoliitika kujundamisel ka edaspidi.

High Level Group of Manufacturing soovitusel keskendusid neljale valdkonnale: kulude kasvu piiramine ja kulupõhise konkurentsivõime suurendamine lirimaal, innovatsiooni ja tootlikkuse kasvule keskendumine ja toetamine, ümberõppe ja juhtimisoskuste arendamine, ning teadlikkuse tõstmine olemasolevatest toetusmeetmetest.

Just viimane on üks pakilisemaid võtmeküsimusi Harfordi sõnul. „liri riigil on palju ettevõtlusele suunatud toetusi, kuid ettevõtted ei tea nendest,“ ütles ta. lirimaal teevad ka haridus ja tööstus väga tihedat koostööd. „Kuigi me täna jookseme, et jääda paigale, ei tunne me end nõrgana, vaid oleme eesmärgiks võtnud väärtusahelas ülespoole liikumise,“ ütles Harford.

Tulevikku vaadates näeb Harford liri tööstuse jätkuvat keskendumist info- ja kommunikatsioonitehnoloogia, farmaatsiatööstuse, meditsiinitehnoloogia ja toiduainetööstusele. Samuti loodab ta oma töögrupi soovitude elluviimise järel otseste välisinvesteeringute jätkuvat lirimaaale jõudmist.

Paneelarutelu foorumipäeva lõpus - kas elame talve üle või vaatame tulevikku?

Mis on meie tööstuse suurimad väljakutsed järgmisel aastal? Finantskriis hakkab tasapisi reaalmajandusse jõudma. Kuidas kriis üle elada, et meie tööstusettevõtted ellu jääksid? „Riik on valmis tugevaid ettevõtteid kasvõi rahaga toetama,“ lubas majandus- ja kommunikatsiooniminister

Juhan Parts paneelarutelul. Meil võib, aga ei pruugi positiivselt minna, ettevõtja peab säilitama paindlikkuse ja olema valmis igasugusteks aegadeks.

Oluliseks küsimuseks kujuneb, kas arendus ja innovatsioon muutuvad meie tööstusettevõtetes igapäevaseks tegevuseks ja kas valitsuses väljatöötatud meetmed aitavad sellele kaasa.

Küsimus on, kas Eesti ehitab mõttelise silla Skandinaaviamaadega ning kuidas integreeruda jõulisemalt Läänemere regiooni ja teha koostööd maailma tippaseme tegijatega. Ja kuidas meie haridusüsteem saaks kaasa aidata.

Mida saaks riik teha? Ettevõtjate arvates peaks riik sekkuma nii vähe kui võimalik. Peaasi on hoida majanduskeskkond stabiilsena ja maksupoliitika ei tohiks olla ebasoodsam võrreldes naabritega.

Eesti jaoks ei ole ainust parimat teed, küsimus on õige tasakaalu leidmises erinevate valikute vahel. Positiivset hoiakut ei tohi kaotada – tulevik võib olla parem olevikust. Selleks tuleb aga täna tulevikku vaadata ja valmistuda.

Arengufondi Tööstusfoorumi programm

2. detsember 2008

9:30-10:00 Saabumine ja hommikukohv

10:00-10:20 **Päeva avamine**

Tervitussõnad majandus- ja kommunikatsiooniminister **Juhan Partsi** ning Arengufondi juhatuse esimehe **Ott Pärna** poolt

10:20-11:50 **Richard Lester** (MIT) räägib globaalsetest trendidest tööstuses ning

Antti Herlin (KONE) Soome tööstuse senistest ja tulevastest arengutest

11:50-12:15 Kohvipaus

12:15-13:15 Eesti tööstuse kasvuvõimalused Arengufondi seiretöö põhjal.

Siim Sikkut (Arengufond)

13:15-14:15 Lõuna

14:15-15:30 **Diskussioon laudkondades ja saalis Eesti tööstuse kasvuvõimaluste üle**

15:30-15:45 Kohvipaus

15:45-16:30 **Joe Harford** (High Level Group on Manufacturing) räägib tööstuse kasvuvõimalustest ja poliitikast Iirimaal

16:30-17:30 **Paneeldebatt** "Eesti tööstuse arenguvision ning vajalikud poliitikameetmed "

Panelistid: Juhan Parts (MKM), Indrek Neivelt (Arengufondi nõukogu), Jaan Puusaag (Krimelte) ja Kalle Kuusik (Enics Eesti). Juhatas Andres Kuusk.

17:30-17:50 **Päeva lõpetamine: kokkuvõtted** Richard Lesterilt ja Ott Pärnalt

18:00-19:00 **Majandus- ja kommunikatsiooniministri Juhan Partsi vastuvõtt (fuajees)**